

Určeno:

- všem krajským úřadům
- všem obecním úřadům obcí s rozšířenou působností

Stanovisko MPSV k možnosti nezletilého rodiče udělit souhlas s osvojením předem, bez vztahu k určitým osvojitelům dle ustanovení § 68a zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o rodině)

Postup jednotlivých orgánů sociálně-právní ochrany, popř. soudů (které leckdy podmiňují udělení tohoto souhlasu nezletilým rodičem jeho psychologickým vyšetřením za účelem zjištění úrovně jeho rozumové a volní vyspělosti, dosažením věkové hranice 16 let nebo vyjádřením souhlasu osobně přítomných zákonných zástupců nezletilého rodiče s tímto právním úkonem) i odborné právnické veřejnosti (srov. např. právní názor prof. JUDr. Jiřího Švestky, CSc. In: JUDr. Milana Hrušáková, CSc. a kolektiv – Zákon o rodině Komentář, C.H. Beck 1998 a násl. vydání) není jednotný.

Na základě opakovaných dotazů k výkladu ustanovení § 67 odst. 2 zákona o rodině, konkrétně, zda v tomto ustanovení výslovně uvedenou podmínku, že k osvojení je třeba souhlasu rodiče, i když je nezletilý, je možné, resp. nutné vztáhnout i na situaci, kdy má být udělen souhlas s osvojením předem, bez vztahu k určitým osvojitelům, zaujímáme následující stanovisko:

Pro posouzení možnosti nezletilého rodiče udělit souhlas s osvojením svého dítěte předem, bez vztahu k určitým osvojitelům, je třeba vycházet především ze dvou základních hledisek:

Jednak z hlediska systematického, resp. ze vzájemného vztahu ustanovení § 67 odst. 2 a § 68a zákona o rodině a především z hlediska teleologického, tedy smyslu dotčené zákonné úpravy.

Z hlediska systematického zařazení ustanovení § 68a, jakož i ze samotného explicitního znění vyplývá, že ustanovení § 67 upravuje jako jednu z obecných základních podmínek osvojení podmínku souhlasu výslovně uvedených subjektů s osvojením.

Ustanovení § 68a naproti tomu upravuje speciální případ takového souhlasu, a to současně jako jednu z výjimek, kdy se obecná podmínka souhlasu (i nezletilého) rodiče s osvojením neuplatní.

Mezi uvedenými ustanoveními tedy platí princip speciality, který ve svém důsledku znamená, že pro posouzení možnosti nezletilého rodiče udělit souhlas s osvojením svého dítěte předem, bez vztahu k určitým osvojitelům, je nutné vycházet pouze z úpravy ustanovení § 68a zákona o rodině.

Zákonodárce v tomto případě formuloval možnost, jakož i hmotně a procesně právní důsledky udělení souhlasu s osvojením předem, bez vztahu k určitým osvojitelům takto:

„Souhlasu rodičů, kteří jsou zákonnými zástupci osvojovaného dítěte, není dále třeba, jestliže rodiče dají souhlas k osvojení předem bez vztahu k určitým osvojitelům. Souhlas předem musí být dán osobně přítomným rodičem písemně před soudem nebo před příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Souhlas může být dán rodičem nejdříve šest týdnů po narození dítěte. Odvolat souhlas lze toliko do doby, než je dítě umístěno na základě rozhodnutí do péče budoucích osvojitelů“.

Z uvedeného ustanovení je patrné, že snahou zákonodárce bylo na jedné straně respektovat vůli rodiče, na druhé straně však také chránit jej (třeba i proti jeho vůli) před neuváženým rozhodnutím prostřednictvím přesně stanovených podmínek platnosti a účinnosti takového projevu vůle, a to nad rámec obecně požadovaných podmínek dle § 37 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Tato snaha zákonodárce je pochopitelná vzhledem k právním důsledkům tohoto projevu vůle rodiče (viz. dále).

V souladu s Evropskou úmluvou o osvojení pak byl do zákona promítnut požadavek čl. 5 odst. 4 této úmluvy, tedy ochranné šestitýdenní lhůty po porodu dítěte, v níž není možné platně udělit souhlas s osvojením.

Ze všech uvedených podmínek je tedy možné vysledovat snahu o promítnutí ochrany rodiče, který hodlá učinit právní úkon s takovýmito důsledky.

Nelze také současně přehlédnout, že zákonodárce použil výslovné formulace „souhlasu rodičů, kteří jsou zákonnými zástupci dítěte“. Doslovný výklad tak obdobně, jako je tomu v případě odst. 1 § 67, vede k jednoznačnému závěru, a to, že tento souhlas může platně udělit pouze ten rodič, který je zároveň zákonným zástupcem dítěte.

Ve srovnání s ustanovením § 67 však již ustanovení § 68a výslovně neupravuje výjimku, která by se vztahovala na nezletilé rodiče, kteří ačkoli zákonnými zástupci dítěte nejsou, jsou chráněni v tom smyslu, že nelze jejich dítě osvojit bez jejich souhlasu uděleného před soudem v rámci řízení o osvojení, jehož jsou neopominutelnými účastníky (odst. 2 § 67 zákona o rodině, § 181 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů – dále jen „o.s.ř.“).

Lze tedy učinit závěr, že **kdyby bylo úmyslem zákonodárce stanovit výjimku pro možnost udělení tohoto souhlasu ve vztahu k nezletilému rodiči, který není zákonným zástupcem dítěte, postupoval by zákonodárce obdobně jako v případě ustanovení odst. 2 § 67.**

Je tedy nutné nahlížet na tuto problematiku právě z hlediska ochrany nezletilého rodiče. Tato ochrana je vyjádřena mimojiné v tom, že dítě nezletilého rodiče nelze osvojit bez jeho souhlasu (§67 odst. 2), který by měl být osobně přítomným rodičem vyjádřen v rámci řízení před soudem a který může být odvolán po dobu celého řízení o osvojení až do jeho pravomocného ukončení.

Za ochranu nezletilého rodiče lze však považovat i právě tu skutečnost, že zákonodárce ponechal nezletilému rodiči možnost vyjádření souhlasu s osvojením pouze před soudem (jako je tomu obdobně v případě právního úkonu prohlášení o otcovství dle ustanovení § 52 odst. 2 zákona o rodině), nikoli tedy i písemnou formou před příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí s možností odvolání pouze do doby pravomocného svěřením dítěte do péče budoucích osvojitelů a zejména s tím procesněprávním důsledkem spočívajícím v tom, že rodič by nebyl účastníkem následného řízení o osvojení (§ 181 odst. 2 písm. c) o.s.ř.).

Pokud se tedy v daném případě k příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dostaví nezletilý rodič společně se svými zákonnými zástupci, lze projev jeho vůle směřující k souhlasu s osvojením dítěte předem, bez vztahu k určitým osvojitelům, doplněný byť i písemným souhlasem jeho zákonných zástupců, považovat toliko za faktický projev vůle bez odpovídajících právních důsledků. Samozřejmě, orgán sociálně-právní ochrany zabezpečí péči o dítě, pokud se tak již nestalo a poskytne rodiči potřebné poradenství týkající se zejména možností pomoci rodiči v péči o dítě. Pro způsob řešení situace dítěte je pak dále relevantní existence nebo případný projev zájmu rodiče o dítě, s možností následného rozhodnutí soudu o tom, že není třeba jeho souhlasu s osvojením, neboť ustanovení § 68 zákona o rodině se vztahuje i na rodiče nezletilé.

S pozdravem

Mgr. Michaela Marksová
ředitelka odboru rodinné politiky
a sociální práce

V Praze dne 28. února 2005